

Вазов и България

С патриотичния си порив ,с непоклатимата си връзка с народната съдба ,с хуманизма и реализма си,с богатството на своя талант ,Вазов израства като основна фигура в нашата литература през първите две-три десетилетия след Освобождението.Творчеството му потвърждава една от най-характерните закономерности-диалектичката връзка м/у народностно битие и исторически ценности.Вазовите творби са песни за човешката свобода,за древната и слава и минало,за възторзите и покрусите на народа след Освобождението.

Вазовата поезия е първата ,която ни кара да видим истинските хубости на България.Съдбовна е силата на стиховете ,в които долавяме гордия глас на поета:"Син съм на земя прекрасна".Любовта към родината тръгва от родния дом /"Дворът ни"/ и от родния край /"Сопот", "Манастирът"/.Оттук тръгва и песента му за "най-хубавата земя на света".Признанието ,изповедта ,обичта и благодарността към майката ,разкрила първа тази красота ,редят искрени и топли думи-"ти два пъти ми майка беше "/ "Майка ми"/

От висотата на своята най-голяма слава Вазов продължава да се връща в този кът на първи възторзи.Сред тях е и спомена за истинското дърво ,чиято гибел подтиква поета да напише стихотворението "Борът" -донесло му първата известност и признание.Дълбоко лично и съкровено ,патриотичното чувство в тези стихотворения черпи вдъхновение и намира израз в страстна обич към родния дом и родния край.В поетичния свят на Вазов те олицетворяват интимните очертания на родината.

Желанието му да пренастрои ,да промени сетивата си намира израз в стихотворението "Новонагласената гусла"/1875г./.Творбата поставя началото на патриотичната и гражданска поезия на Вазов-голямата задача на изкуството и твореца е да служи на Родината и народа,на правдата и прогреса.Тя орпределя и поетичната програма на стихосбирките "Пряпорец и гусла" ,"Тъгите на Еългария"и "Избавление".Основното чувство в тях е патриотичното ,основният поетичен образ на родината с нейните бунтове ,пепелища ,мъченичество.Героичният и бунтовен пулс на епохата определя популярността и на стихотворенията "Панагюрските въстаници" ,"Радецки" ,"Де е България" ,"На България".Небе и земя ,творец и народ сякаш сливат проекциите си в дълбокия песенен поклон пред "всичко българско и родно".Наследственост от фолклор и романтичен патриотизъм в духа на Чинтулов и П.Р.Славейков създават поетическите основания на Вазов за песенно преклоение пред родовата памет:"На теб,Българо

свещена..."

Като поет-патриот Вазов внимателно следи събитията в България и в първите години след Освобождението говори като възпитател и наставник: "Чети...разковничето там е на сполука. Чети а, бе!"/"Чети, говедарче"/. Той дълбоко изживява страданията на народа и след трагичния финал на Априлската епопея. Тъгите от жестокостите на окървавената родина намират израз в "Тъгите на България". Тъжни мисли и горчиви обобщения за своето време, Вазов ще сподели и в стихотворението "Векът"- "Млъкнете Вий, бедни хвалители на века..."

Изстраданата сред робските унижения наивна вяра, че България е най-хубавата страна на земята, Вазов превръща в осъзната национална гордост, като разкрива неизследваните съкровища на българската земя, българския език и българската душевност. Вазовата задача е да създаде цялостен модел на българското, и то в идеален модел, към който обществото да се стреми. Докато Ботев обживява природата като напълно свързан с нея, то Вазов е опиянен от нейните прелести, обхваща я в нейната безкрайност и вечност. Полетът на поетическото вдъхновение при чудната гледка на могъщите планини го води неусетно и до философски размисли в/у битието и неговата същност. Вазов я обожествява чрез нея той се стреми да проникне в тайните на вселената, сред нея диша с "битието на всемира". Съвсем естествено той може да каже: "Сега съм у дома, в сърцето съм на Рила". Дълбок, искрен и безпределен е възторгът на поета пред природните картини, които го кара да възкликне в опиянение: "Таз българска природа славна!" "Когато влязохме в обятията на Рила"/.

В представата на Вазов за България определено място заема и езика на дедите ни. Стихотворението "Българският език" е страдна защита и прослава. Понятно е, че Вазов, за когото, като всеки писател, езикът е оновно градиво за творчество, без което не може, е взел твърде присърце несправедливите твърдения на някои за грубост и немузикалност на нашия език. Той е убеден, че като покаже чрез творчеството си новия чист блясък и красота - с това вече ще накаже хулниците. Мелодичен, мощен, жив и изразителен, езикът е духовна история на родовото ни пространство: "Език свещен на моите деди"... Позицията на лирическият герой в творбата е жизнено активна и действена. Родолубието му е силно и всеобхватно. То е свързано с разбирането, че езикът е историческата памет на една нация, а без памет няма живот, няма история.

На България като родина, като цялост, която обгръща, която обединява в себе си всъщност и хора, и земя, и духовни ценности и исторически съдбини - Вазов посвещава много стихове. Най-трайното и постоянно вдъхновение на поета през всички етапи от

историческото развитие на нашия народ си остава отечеството. И той сам изповядва така задушевно и убедително това в стихотворението "Под нашето небе"-един от най-хубавите изрази на неговото верую като поет-патриот. То наистина разкрива съкровени кътчета от неговата душа ,издава самата същност на неговата поезия:

"Сърце ми знай да тупа и копней

над всяка скръб и звукове да лей,

и всяка струна в него закънти,

щом някой външен стон удари я:

но то най-страстно чувсвува ,тупти

с сърцето на България."

Лвбовта на Вазов към България е основно чувство на онези произведения ,които са отзвук на съдбовни за нашия народ исторически събития.В"Епопея на забравените" поетът задълбочено търси измеренията на подвига и него свързва с образа на родината.С особена сила изпъква героизмът на Левски в несломимостта при лишенията ,в изключителнкте условия за революционизиране на съзнанието и в безстрашието му пред врага.В"Опълченците на Шипка"поетът сочи оня идеал ,който кара опълченците така геройски да се сражават.България ,родината ,е дълбоко в душата на героите.Тоя светъл патриотизъм ги окриля ,той ги зове към свобода ,той подсилва нравствената им издръжливост и "сладката" мисъл да умрат за родината.

Както Ботев в своята балада възвеличава подвига на революционера чрез одухотворената картина на Балкана ,така и Вазов словославя онова ,което ще остане вечно в народното съзнание ,което ще се предава от поколение на поколение ,за да

свидетелства за героичната епопея на българския народ;

"И днес йощ Балканът, щом буря зафаща,

спомня тоз ден бурен, шуми и препраща

славата му дивна, като някой ек,

от урва на урва и от век на век!"

Разкрил истината за боя, възвеличил героизма на народа, Вазов разкрива възхвалата и преклонението пред паметта на загиналите. Опиянението от свободата и възторгът от нейните синове отстъпва място на критичното отношение към действителността и на разочарованието от обществените нрави след Освобождението. Той е огорчен от безразличието към паметта на героите, към съдбата на Отечеството, огорчен е от тесногърди и егоистични интереси. Затова Вазов отправя тревожен въпрос:

"Живейш ли, мреш ли, ти не знайш!

След теб потомство иде цяло-

Какво ще да му завещайш?"

"Линее нашто поколение"/

Като поет-демократ Иван Вазов живее с болките и страданията на своя

народ. Навсякъде той е преследван от картината на нищетата и бедността, която е наблюдавал. Вазов не може да остане безчувствен към зова за помощ и с болка рисува покъртителната и потискаща гледка:

"Под-гола пръст! Смяра, дим, стени окадени,

тъмничен въздух: в полумрак потопени

човеци и дрипи..."

Социалното страдание буди у поета гняв и протест. Той отправя зов за помощ към тези "мъдри велможи", които трябва да помогнат на народа, но безчувствено преминават покрай неволите му. Последният призив: "О, доста на думи сте нази любили..." / "Елате ни вижте!" / е зов за активна дейност в полза на народа.

Последна стихосбирка, която предава на бъдещето изстраданата му вяра - "Не ще загине" - през целия си творчески път Вазов е истинска "жива история" на България. Погълнат изцяло от нейните тъги и възторзи, той се стеснява, че не е разкрил съкровени интимни трепети на сърцето си:

"Но, родино за тебе пях!

Ти цяла беше в песента ми,

и да открия не посмях свята святих в душа ми"

/ "Недопята песен"/

Клетвата ,която толкова силно звучи в стихотворението"Новонагласената гусла" ,поетът успява да изпълни.От тук голямата стойност и трайност на това вечно наследство-неговата поезия.Той живее със съзнанието ,че е раздал на другите и най-скъпите бисери на своята душа ,вярва ,че поезията му ще живее в съзнанието на народа:

"Те жив са отклик на духа народен,

а той не мре и дор сърца туптят

от скръб и радост в наший край свободен

и мойте песни все ще се четат."

Вазов има морално право да напише тези стихове.Те са израз на съзнанието му за изпълнената мисия на поета.Но може би най-прекрасен израз на отношението му като творец към родината и нейната съдба е стихотворението"Съзерцание"

"Живота любех,но не го окрадох:

Българио,аз всичко тебе дадох:

душа,сърце,любов,зари небесни,

от теб приети-върнах ти ги в песни."

Вазов стои винаги до своя народ ,поучава го ,наставлява го в трудния път към бъдещето и свободата.Изпълнен с чувство за отговорност пред народа си ,поетът отправя към младите творци своя настойчив зов:"Млади поети ,бъдете българи ,синове на своя народ,..".Сам Вазов остава верен на своя идеал през целия си жизнен и творчески път.

На родината си той се посвещава изцяло като човек ,гражданин и поет.Творчеството му ,окрилено от оня Паисиев ,вдъхновен патриотизъм до днес кара всеки българин да се вълнува от красотата на българската природа,да се гордее от величието и моралната сила на своя народ ,от силата на българския дух ,от благозвучната българска реч.Великата любов на Вазов към народ и родина ,вярата в народните добродетели и нравствени сили в прогреса на България превръщат патриотичните песни на поета в основа на националното ни самосъзнание.